

ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΑΘΗΝΑΣ Α.Ε.

ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΝΑΔΕΙΞΗ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΦΙΛΟΠΑΠΠΟΥ

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

ΜΕΛΕΤΗΤΗΣ

ΝΙΚΟΣ ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

Δρ βιολόγος-περιβαλλοντολόγος

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΕΑΧΑ Α.Ε.

ΜΑΡΩ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΪΣΤΡΑΛΗΣ

ΝΕΣΤΟΡΑΣ ΜΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

αρχιτέκτων

τοπογράφος-πολιτικός μηχανικός

μηχανολόγος

ΑΘΗΝΑ

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2001

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1-1
1.1	ΕΠΩΝΥΜΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ.....	1-1
1.2	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗΤΕΣ.....	1-1
1.3	ΕΚΠΟΝΗΣΗ & ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	1-2
2.	ΠΕΡΙΛΗΨΗ	2-1
2.1	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΥΠΑΡΧΟΥΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	2-1
2.2	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ.....	2-2
2.2.1	Κατασκευή νέου θεάτρου Δόρας Στράτου.....	2-2
2.2.2	Αναπαυτήριο Λουμπαρδιάρη.....	2-3
2.2.3	Χώρος έκθεσης γλυπτικής.....	2-3
2.2.4	Περίφραξη του λόφου Φιλοπάππου	2-4
2.2.5	Χώροι υγιεινής αποβάθρας Διονύσου.....	2-4
2.3	ΠΙΘΑΝΕΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ.....	2-4
2.4	ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ.....	2-5
3.	ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ.....	3-1
3.1	ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	3-1
3.1.1	Γεωμορφολογικά και κλιματολογικά χαρακτηριστικά	3-1
3.1.2	Χλωρίδα	3-1
3.1.3	Πανίδα	3-5
3.2	ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	3-13
3.2.1	Χρήσεις Γης	3-13
3.2.2	Οδική κυκλοφορία.....	3-14
3.3	ΠΙΕΣΕΙΣ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ - ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΡΥΠΑΝΣΗΣ	3-15
3.3.1	Ανθρωπογενείς επιδράσεις στα πουλιά.....	3-15
3.3.2	Αέρια ρύπανση	3-16
3.3.3	Θόρυβος	3-17
3.4	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΕΡΓΑ.....	3-18
4.	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ.....	4-1
4.1	ΘΕΑΤΡΟ "ΔΟΡΑΣ ΣΤΡΑΤΟΥ"	4-1
4.1.1	Χωροθέτηση θεάτρου.....	4-1
4.1.2	Κτιριολογικό πρόγραμμα	4-1
4.1.3	Διαμόρφωση θεάτρου.....	4-2
4.1.4	Γενική περιγραφή κατασκευών.....	4-3
4.1.5	Συμπληρωματικές κατασκευές.....	4-4
4.1.6	Κατασκευές υπαίθρου	4-4

4.2	ΑΝΑΠΑΥΤΗΡΙΟ ΛΟΥΜΠΑΡΔΙΑΡΗ	4-5
4.3	ΧΩΡΟΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΓΛΥΠΤΙΚΗΣ	4-5
4.3.1	Γενική περιγραφή κατασκευών	4-6
4.4	ΠΕΡΙΦΡΑΞΗ ΤΟΥ ΛΟΦΟΥ ΦΙΛΟΠΑΠΠΟΥ.....	4-7
4.4.1	Εκσκαφές - επιχωματώσεις	4-8
4.4.2	Καθαιρέσεις - αποξηλώσεις	4-8
4.4.3	Εργασίες σκυροδέτησης	4-8
4.4.4	Τοίχοι περίφραξης από λιθοδομή.....	4-8
4.5	ΧΩΡΟΙ ΥΓΙΕΙΝΗΣ ΑΠΟΒΑΘΡΑΣ ΔΙΟΝΥΣΟΥ.....	4-8
5.	ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ	5-1
5.1	ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ.....	5-1
5.1.1	Υγρά απόβλητα / Νερά.....	5-1
5.1.2	Στερεά απόβλητα.....	5-1
5.1.3	Αέρια ρύπανση	5-2
5.1.4	Θόρυβος	5-2
5.1.5	Δονήσεις	5-2
5.1.6	Χρήσεις γης	5-2
5.1.7	Βλάστηση	5-2
5.2	ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ.....	5-3
5.2.1	ΘΕΑΤΡΟ "ΔΟΡΑΣ ΣΤΡΑΤΟΥ"	5-3
5.2.2	ΧΩΡΟΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΓΛΥΠΤΙΚΗΣ.....	5-3
5.2.3	ΠΕΡΙΦΡΑΞΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ	5-4
5.3	ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΛΥΣΗ "ΜΗ ΕΡΓΟ"	5-4
6.	ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ	6-1
6.1	ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ	6-1
6.1.1	Αντιμετώπιση των επιπτώσεων στην ατμόσφαιρα.....	6-1
6.1.2	Αντιμετώπιση των επιπτώσεων στο έδαφος και το υπέδαφος	6-2
6.1.3	Αντιμετώπιση των επιπτώσεων στα νερά	6-3
6.1.4	Αντιμετώπιση του θορύβου της φάσης κατασκευής.....	6-3
6.1.5	Αντιμετώπιση των επιπτώσεων από την εκχέρσωση της βλάστησης	6-3
6.2	ΚΑΤΑ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ	6-4
6.2.1	Αντιμετώπιση των επιπτώσεων στην ατμόσφαιρα.....	6-4
6.2.2	Αντιμετώπιση του θορύβου.....	6-4
6.2.3	Αντιμετώπιση των επιπτώσεων στην κυκλοφορία	6-5
6.2.4	Αντιμετώπιση των επιπτώσεων στην κατοικία	6-5
6.2.5	Αντιμετώπιση των επιπτώσεων της περίφραξης του αρχαιολογικού χώρου	6-5
6.3	ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΙ ΟΡΟΙ	6-6
7.	ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ.....	7-1

Στις διαμορφώσεις υπαίθρου που αφορούν στην περιοχή εισόδου και προσπελάσεων, επικρατεί το κυρίαρχο υλικό δαπέδου, το συμπιεσμένο χώμα με λεπτύκοκκα αδρανή, ενώ οι παρειές επισημαίνονται με επίστρωση μεικτής επιφάνειας από σκυρόδεμα αμμοβολημένο και φιλέτα μαρμάρου κτενιστά.

Φυσική πέτρα χρησιμοποιείται για την οριοθέτηση διαφορετικών επιπέδων και σχηματισμό βραχόκηπων.

4.2 ΑΝΑΠΑΥΤΗΡΙΟ ΛΟΥΜΠΑΡΔΙΑΡΗ

Το Αναπαυτήριο, ο περιβάλλων χώρος, τα πλακόστρωτα και το πράσινο του ευρύτερου χώρου του Λουμπαρδιάρη έχουν χαρακτηριστεί ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο και Έργο Τέχνης (ΦΕΚ 696/Β/96).

Το έργο περιλαμβάνει την πλήρη αποκατάσταση της αρχικής μορφής των κτιριακών εγκαταστάσεων και του περιβάλλοντος χώρου του Αναπαυτηρίου Λουμπαρδιάρη, όπως αυτή η μορφή είχε τελειωθεί με τη μελέτη και τις επί τόπου οδηγίες του καθηγητή Δ. Πικιώνη.

Η αρχική ιδέα για την κατασκευή του Αναπαυτηρίου ήταν να λειτουργεί σε συνδυασμό με το ναό του Αγ. Δημητρίου, ένα είδος "αρχονταρίκι", αλλά και ανεξάρτητα, σε καμία όμως περίπτωση ως κερδοφόρος επιχείρηση - αναψυκτήριο.

Στο Αναπαυτήριο και τον περιβάλλοντα χώρο του έχουν γίνει πολλές και σημαντικές επεμβάσεις, που έχουν αλλοιώσει σε μεγάλο βαθμό την αρχική μορφή και λειτουργία.

Η τεκμηρίωση της αρχικής μορφής του Αναπαυτηρίου και του περιβάλλοντος χώρου του στα στοιχεία που έχουν δημοσιευτεί στο τεύχος *"Δημήτρης Πικιώνης, Διαμόρφωση του περί την Ακρόπολη Αρχαιολογικού Χώρου 1954 - 1957, Τεύχος VII, Εκδόσεις Μπάστα - Πλέσσα, Αθήνα 1994"*. Τα στοιχεία αυτά, έστω και λιγοστά, είναι ικανά για να ανασυνθέσουν το πνεύμα και τη μορφή που θέλησε ο Πικιώνης να δώσει στο Αναπαυτήριο και τον περιβάλλοντα χώρο (υλικά, είδη φυτών, χρήση, μορφή κ.λπ.).

Σήμερα στον άμεσο περιβάλλοντα χώρο του Αναπαυτηρίου υπάρχει ένα ανεξάρτητο κτίριο που στεγάζει τα κοινόχρηστα WC. Το κτίριο αυτό διατηρείται εξωτερικά ως έχει και διαρρυθμίζεται εσωτερικά με χρήση πάλι κοινόχρηστων WC.

4.3 ΧΩΡΟΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΓΛΥΠΤΙΚΗΣ

Ο χώρος, πυθμένας ενός λατομείου, χαρακτηρίζεται από "κλειστότητα" και ορίζεται κυρίως από την κατακόρυφη επιβλητική παρειά του λατομημένου βράχου και τις χαμηλότερες εδαφικές εξάρσεις.

Ως έκταση μπορεί να κριθεί ανεπαρκής για την οργάνωση διεθνούς "Biennale" γλυπτικής, μπορεί όμως να αποτελέσει το κεντρικό επεισόδιο μιας τέτοιας οργάνωσης, μια και η φυσική του διαμόρφωση προσφέρεται ως χώρος έκθεσης γλυπτικής.

Ο τρόπος διαμόρφωσης αφορά στην προσαρμογή επικαθήμενων στοιχείων, που θα αποτελέσουν την αναγκαία υποδομή για την εξυπηρέτηση της συγκεκριμένης λειτουργίας, δίνοντας την ευχέρεια σε εναλλακτικούς τρόπους χειρισμού του χώρου.

Δεν προβλέπονται επεμβάσεις αφαιρετικές - όπως εκσκαφές - στην υπάρχουσα κατάσταση, εκτός από ελάχιστες πιθανές εξομαλύνσεις στη βάση του λατομημένου βράχου, για την καλύτερη έδραση των στοιχείων υποδομής.

Επιπρόσθετα, για τη λειτουργία του χώρου θα απαιτηθούν:

- η κατασκευή των κατάλληλων προσβάσεων στο χώρο για πεζούς και οχήματα
- η κατασκευή προστατευτικών κιγκλιδωμάτων στην κορυφογραμμή του βράχου, για την οριοθέτηση και φύλαξη του χώρου, αλλά κυρίως για την προστασία από πιθανές κατολισθήσεις λίθων, τυχαίες ή ηθελημένες.

Η σύνθεση διακρίνεται σε τρία μέρη που ορίζονται από αντίστοιχες λειτουργικές και σημασιολογικές κατασκευές.

- Η πύλη. Σημείο μετάβασης και πέρασμα του ορίου ανάμεσα σε δύο κόσμους. Περιλαμβάνει τα στοιχεία σήμανσης και το περίπτερο ελέγχου / πληροφοριών.
- Η πορεία. Αφορά σε μια διαδικασία περιπλάνησης μέσω ενός συνόλου χώρων σε διαφορετικά επίπεδα και με διαφορετικές δυνατότητες οργάνωσης και παρουσίασης θεμάτων. Η ελικοειδής διαδρομή, κύριο οργανωτικό στοιχείο του εκθεσιακού χώρου, είναι εξαρτημένη από μια κεντρική ευθύγραμμη πορεία, που λειτουργεί ως οδός σύντομης επιστροφής και εξόδου.
- Η στοά. Ως κατάληξη της πορείας εξυπηρετεί την ανάγκη δημιουργίας ενός περισσότερο ορισμένου τόπου και ενός εξειδικευμένου περιβάλλοντος, όπου θα μπορούν να εκτίθενται αντικείμενα ειδικών απαιτήσεων.

Η έκταση, η μορφή και η υλικότητα θα καθορίζεται κάθε φορά από το περιεχόμενο και τις οργανωτικές ιδέες της έκθεσης.

Ένα σύνολο εδράνων (κερκίδων) στο τέρμα ενός ευρύτερου επιπέδου, επιτρέπει την οργάνωση ομιλιών σε περιορισμένο κοινό ή και οργάνωση παράλληλων και εναλλακτικών εκδηλώσεων που θα επιτρέπουν στο χώρο να λειτουργεί αυτοτελώς και σε περιόδους που δεν λειτουργεί η έκθεση.

Δεν προβλέπεται η εγκατάσταση WC κοινού θεωρώντας ότι το συγκρότημα WC της περιοχής θεάτρου "Δώρας Στράτου" είναι σε προσιτή απόσταση.

4.3.1 Γενική περιγραφή κατασκευών

- Πύλη: Αποτελείται από μεταλλικά πλαίσια που λειτουργούν ως πεσσοί και ορίζουν τα περάσματα. Στηρίζονται σε ράγες που πλαισιώνουν πλάκες δαπέδου από οπλισμένο σκυρόδεμα. Το σύστημα εδράζεται σε διαμορφωμένη επιφάνεια από εγκιβωτισμένα αδρανή.
- Περίπτερο: Αποτελεί μια ένθετη ελαφριά κατασκευή. Τα φέροντα στοιχεία της κατασκευάζονται από μεταλλικά πλαίσια. Τα στοιχεία πλήρωσης συνιστούν πανέλλα "σάντουιτς" όπου η εξωτερική επιφάνεια τους αποτελείται από πλάκες μαρμάρου αμμοβολημένες 2 χιλιοστών, η εσωτερική παρειά από κόντρα πλακέ θαλάσσης, ενώ ενδιάμεσα περιλαμβάνεται θερμομόνωση από εξηλασμένη πολυστερίνη 5 εκατοστών.

Αριθμ. Πρωτ. 2593

Αθήνα, 20 Μαρτίου 2001

Προς
Τον κ. Γιάννη Καλαντίδη
Πρόεδρο της ΕΑΧΑ

Θέμα: Προδιαγραφές για την τροποποίηση της μελέτης συνολικής ανάδειξης
αρχαιολογικού χώρου Φιλοπάππου στα πλαίσια της Ενοποίησης των Αρχαιολογικών
Χώρων της Αθήνας

Σε συνέχεια του αριθμ. πρωτ. 2502/15.3.01 εγγράφου μας σχετικά με τις
προδιαγραφές για την σύνταξη - τροποποίηση των μελετών για τα έργα στους
αρχαιολογικούς χώρους που εντάσσονται στο έργο "Ενοποίηση Αρχαιολογικών
Χώρων της Αθήνας" σας αποστέλλω συμπληρωματικά για τον αρχαιολογικό χώρο
του Φιλοπάππου τις προδιαγραφές της 1^{ης} Εφορείας Νεωτέρων Μνημείων και
παρακαλώ να διαβιβαστούν στους μελετητές ώστε να ληφθούν υπόψη στις σχετικές
μελέτες.

1. Το κτίσμα του αναψυκτηρίου και ο περιβάλλον χώρος θα πρέπει να απαλλαγούν
από τις όποιες προσθήκες και να επανέλθουν στην αρχική τους μορφή.
2. Θα πρέπει να διατηρηθεί η χρήση του αναψυκτηρίου με περιορισμένα είδη.
3. Δεν υπάρχει αντίρρηση για την κατασκευή νέων W.C., σύμφωνα με τις υποδείξεις
της Α' ΕΠΚΑ.
4. Δεν υπάρχει κατ' αρχήν αντίρρηση να τοποθετηθεί η προτομή του αρχιτέκτονα Δ.
Πικιώνη στον περιβάλλοντα χώρο του συγκροτήματος, σύμφωνα με την πρόταση
της οικογένειας Πικιώνη. Θα πρέπει να γίνει συγκεκριμένη πρόταση από τους
μελετητές και να εισηγηθεί για το θέμα η συναρμόδια Διεύθυνση Καλών Τεχνών
του ΥΠΠΟ.
5. Μόλις ολοκληρωθεί η μελέτη στην οποία θα καταγράφονται η έκταση και το
είδος των επεμβάσεων που έχουν γίνει και θα καθοριστεί ο τρόπος (υλικά, μορφή,
τρόπος κατασκευής κ.λ.π.) αποκατάστασης και επαναφοράς στην αρχική μορφή
θα πρέπει να διαβιβαστεί στην 1^η Εφορεία Νεωτέρων Μνημείων για να εισηγηθεί
σχετικά.

Μετά τα ανωτέρω παρακαλώ για τις δικές σας ενέργειες.

Λίνα Μενδώνη

Κοινοποίηση:

ΓΔΑ
ΓΔΑΜΤΕ
ΔΙΠΚΑ
ΔΙΠΚΑΝΜ
1^η ΕΝΜ
Α' ΕΠΚΑ

ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ
ΠΡΟΣΤΑΜΕΝΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΣΤΑΜΟΥ

σύμφωνα με την αρ. ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Α1/Φ.03/8398/537/15.2.01 Υ.Α., όσον αφορά στο νότιο αναλημματικό τοίχο, στην απορροή των ομβρίων και στη διέλευση των Η/Μ δικτύων.

- Η καταγραφή και αποτύπωση της υπάρχουσας κατάστασης των δικτύων.
- Η υποβολή υδρολογικής μελέτης.
- Η εκπόνηση φυτοτεχνικής μελέτης πριν την οριστική μελέτη άρδευσης και πυρόσβεσης.
- Η δημιουργία αυτόματου συστήματος πυρανίχνευσης- πυρόσβεσης.
- Η προσεκτική εξέταση των προτεινόμενων λύσεων σχετικά με την ηλεκτροδότηση του χώρου.
- Η δημιουργία ενός κεντρικού συστήματος για τον έλεγχο, το συντονισμό και την παρακολούθηση του συνόλου των ηλεκτρομηχανολογικών εγκαταστάσεων.
- Η εκπόνηση φωτοτεχνικής μελέτης (περιμετρικός φωτισμός, φωτισμός ασφαλείας, φωτισμός ανάδειξης).

γ) Τονίζεται ότι σε επίπεδο Οριστικής Μελέτης θα πρέπει να αντιμετωπισθεί η διέλευση των δικτύων περιμετρικά στο χώρο, σε σχέση με τις περιφράξεις αλλά και με το δίκτυο της πόλης.

δ) Θα πρέπει να τονιστεί η ανάγκη πρόβλεψης, κατά το σχεδιασμό των δικτύων, αναμονών για την ανάπτυξη των μελλοντικών εγκαταστάσεων του χώρου και να καθοριστούν οι αναμονές στις 7 εγκεκριμένες εισόδους του αρχαιολογικού χώρου.

ε) Θα πρέπει να γίνει ακριβής δήλωση των χαράξεων των δικτύων στις διαδρομές εντός του αρχαιολογικού χώρου (βάθος, πλάτος, ύψος εγκατασκευής, τομές). Θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι ιδιαιτερότητες που παρουσιάζει ο αρχαιολογικός χώρος καθώς και το ύψος της επίστρωσης των διαδρομών.

στ) Το δίκτυο στο πλακόστρωτο Πικιώνη θα πρέπει να επεκταθεί και πέρα από τη διασταύρωση του θεάτρου της Δώρας Στράτου, έως το πλάτωμα θέασης.

ζ) Θα πρέπει να αποτυπώνεται στο βασικό άξονα της οδού Κοίλης η χάραξη των δικτύων στην παράλληλη από βόρεια οδού της από το λιθόστρωτο από την Πνύκα έως και την είσοδο Ε2, σύμφωνα με την αρ. ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Α1/Φ.03/8398/537/15.2.01 Υ.Α., από 15/2/01 Υπουργική Απόφαση έγκρισης μελέτης της "Συνολικής Ανάδειξης του Αρχαιολογικού Χώρου του Φιλοπάππου".

η) Θα πρέπει να καταργηθεί η διέλευση των δικτύων από το άνοιγμα των στοών της Πνύκας (οδός Β). Προτείνεται να προβλεφθεί η διέλευση εξωτερικά της περιμέτρου του Κοίλου.

θ) Ιδιαίτερη μέριμνα θα πρέπει να ληφθεί όσον αφορά στην οδό Γ και τη σχέση της με το Διατείχισμα και τις διαμορφώσεις Πικιώνη.

ι) Θα πρέπει να δηλώνεται η περιμετρική διέλευση των δικτύων στο Λόφο των Νυμφών (Αστεροσκοπείο, Αγ. Μαρίας).

5. Όσον αφορά στα Η/Μ των δικτύων της Αργαίας Αγοράς και του Αρείου Πάγου, δεν υφίσταται θέμα οριστικοποίησης των οδεύσεων, διότι με την αριθμ. ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Α1/Φ03/8401/533/15.2.01 Υ.Α. εγκρίθηκαν οι προτεινόμενες χαράξεις των διαδρομών εντός του χώρου, κυρίων και δευτερευουσών, πλην του χώρου δυτικά του Ελευσινίου.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

Συμπληρωματικά θα ήθελα να σας επιστημάνω τα εξής:

1. Όσον αφορά στη μορφή των φυλακίων του Ολυμπίου, η οποία έχει ήδη εγκριθεί, σημειώνουμε ότι από παραδρομή δεν ζητήθηκε η αντικατάσταση της

ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ
ΧΩΡΩΝ ΑΘΗΝΑΣ Α.Ε.

Ντόρα Γαλάνη
αρχιτέκτων πολεοδόμος

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Αρ. Πρωτ. 1238
Αρ. Πρωτ. 538
Αρ. Πρωτ. 538

Αθήνα, 30 Σεπτεμβρίου 2005
Αρ. Πρωτ. : 538

Προς

1. ΥΠ.ΠΟ
α. Εφορία Νεωτέρων Μνημείων
β. ΔΠΚΑ
γ. Α' ΕΠΚΑ
δ. 1^η ΕΒΑ
2. Ε.Τ.Α

Κοινοποίηση :

1. Καθηγητή κ. Χαράλαμπο Μπούρα
2. Ελληνική Εταιρεία Προστασίας Περιβάλλοντος

Σχετ. : Επιστολή του καθηγητού κ. Χαρ. Μπούρα (Α.Π. ΕΑΧΑ Α.Ε. 706/29.8.2005)

Σε συνέχεια παλαιότερης αλληλογραφίας μας, σας διαβιβάζουμε επιστολή του καθηγητού κ. Χαρ. Μπούρα, θεωρώντας ότι όλοι όσοι έχουμε έρθει σε επαφή με τα ανεκτίμητης αξίας έργα του Δασκάλου Δ. Πικιώνη συμμεριζόμαστε την αγωνία και τις απόψεις του.

Ακόμη και όσοι από μας δεν τυχαίνει να έχουμε τις ειδικές γνώσεις του καθηγητού κ. Μπούρα για το θέμα και δεν είχαμε την τύχη να είμαστε μαθητές του Πικιώνη, τιμούμε τον αρχιτέκτονα, τον καλλιτέχνη, τον στοχαστή και θλιβόμαστε ειλικρινά για τη σημερινή κατάσταση των έργων του, πενήντα περίπου χρόνια από την ολοκλήρωσή τους.

Από το καταστατικό της εταιρείας μας δεν προκύπτει σχετική με τα Έργα αρμοδιότητα, γι' αυτό και παρακαλούμε για τις δικές σας ενέργειες.

Εάν από τις προσεγγίσεις των αρμοδίων Υπηρεσιών σας προκύψει ότι - στο πλαίσιο των κατευθύνσεών σας - η ΕΑΧΑ Α.Ε. μπορεί να συνδράμει σ' αυτή την προσπάθεια, είμεθα πρόθυμοι να παράσχουμε κάθε δυνατή βοήθεια τόσο σε επίπεδο μελέτης όσο και σε επίπεδο κατασκευής.

Ντόρα Γαλάνη
Διευθυντής - Τεχνικός Διευθυντής

ΣΥΝ. : (α) σχετική επιστολή καθηγητού κ. Χαρ. Μπούρα

Υπ' όψιν
κας Γαλιάνη. —

ΑΡ. ΠΡΩΤ. 706
ΗΜ/ΝΙΑ 29.8.2005.

Χαράλαμπος Μπούρας
Ομοτ. Καθηγητής Ε.Μ.Π.
Οδός Αναγνωστοπούλου 37
ΑΘΗΝΑΙ 106 73

Ινα, 25 Αυγούστου 2005

Προς την Ενοποίηση των Αρχαιολογικών Χώρων Αθηνών
Οδός Λυκούργου, αρ. 17
Αθήνα 105 52

Θέμα: Αποκατάσταση των έργων Δ. Πικιώνη

Κύριε Διευθυντά

Παρακαλώ να επιληφθείτε του έργου της αποκατάστασης των έργων του Δημητρίου Πικιώνη και να λάβετε υπ' όψη σας τα ακόλουθα:

Η σημασία των έργων στον λόφο του Φιλοπάππου, τον Άγιο Δημήτριο Λομπαρδιάρη και στις προσβάσεις της Ακροπόλεως, τα οποία σχεδίασε και επέβλεψε ο Δημήτριος Πικιώνης κατά την δεκαετία του 1950, έχει αναγνωρισθεί διεθνώς. Το σύνολο των έργων αποτελεί ένα μοναδικής ευαισθησίας νεοελληνικό μνημείο των μέσων του περασμένου αιώνας και κατά συνέπεια είναι καθήκον όλων μας να διατηρηθεί αναλλοίωτο και να προβληθεί από πλευράς πολεοδομικής, αρχιτεκτονικής και τουριστικής.

Δυστυχώς κατά το διάστημα των 45 χρόνων που μας χωρίζουν από το πέρας των έργων, το μοναδικό αυτό σύνολο, συνεχώς υποβαθμίζεται ποιοτικώς. Αυτό οφείλεται α) Στην χωρίς ειδικούς όρους εκμετάλλευση του αναψυκτηρίου Λομπαρδιάρη και την κακή συντήρησή του από τους εκάστοτε διαχειριστές, β) Στην ανεξέλεγκτη χρήση του ναού, ο οποίος σημειωτέον δεν ολοκληρώθηκε από τον Πικιώνη και γ) Στην πρόχειρη και με άγνοια των αρχών της μορφολογίας συντήρηση ή επισκευή που γινόταν (και γίνεται) σε όλη την έκταση του έργου.

Έχω την τιμή να είμαι ένας από τους μαθητές του Δημήτρη Πικιώνη κατά το διάστημα 1954 – 1957 και μάλιστα να έχω εκπονήσει την επί διπλώματι εργασία μου υπό τις οδηγίες του η οποία ως θέμα είχε λεπτομέρειες από το συγκρότημα του ναού και του περιπτέρου του Λομπαρδιάρη. Ορισμένα σχέδιά μου της εποχής εκείνης είναι κατατεθειμένα στο Μουσείο Μπενάκη. Έτσι κάθε επίσκεψή μου στον χώρο γίνεται οδυνηρή δοκιμασία γιατί

βλέπω αυτά που με άκρα ευαισθησία αυτός δημιούργησε εδώ και χρόνια να ευτελίζονται ή να καταστρέφονται για κάποια οικονομικά οφέλη ή από άγνοια και κακό γούστο.

Προχείρως σημειώνω μερικές παρατηρήσεις:

Α) Στο αναψυκτήριο. Προστέθηκε βορείως της στοάς ένα στέγαστρο με σύγχρονα υλικά, ασυμβίβαστο με την αρχική σύνθεση, με σκοπό την επαύξηση των τραπεζοκαθισμάτων. Στους ξύλινους κίονες προστέθηκαν ευτελή φωτιστικά και κρεμάστηκαν παντού καλώδια. Στην στοά του belvedere προς την Ακρόπολη, επίσης κρεμάστηκαν φαναράκια και στολίδια εντελώς ασυμβίβαστα. Για λόγους κυκλοφορίας στο συγκρότημα προστέθηκαν ζαρντινιέρες από σκυρόδεμα, οι συνήθειες των πεζοδρομίων. Στην ξύλινη στοά υπάρχουν ακόμα οι οδηγοί των υαλοστασίων που είχαν προστεθεί άλλοτε. Στον μαρμαρίνο τοίχο της κυρίως στοάς έγιναν μη αναστρέψιμες καταστροφές με προσθήκη πίνακος ηλεκτρικών, καρτοτηλεφώνου, στηριγμάτων καλωδίων κλπ. Η ψάθινη οροφή της στοάς βερνικώθηκε. Παντού προστέθηκαν αγοραία καθίσματα και τραπέζια, ένα γραφείο, και στο μικρό παρασκευαστήριο του αναψυκτηρίου συσσωρεύθηκαν παντοειδή μηχανήματα.

Β) Στην εκκλησία. Στα ανιδώματα του κυρίως ναού προστέθηκαν μαρμαρόπλακες και έγινε η συνήθης συσσωρευση φωτιστικών, ευτελεστάτων εικόνων, καλωδίων, στασιδίων, πάγκων και ευτελών καθισμάτων. Σύγχρονες εικόνες ακουμπούν στις μεταβυζαντινές τοιχογραφίες. Στο βόρειο άκρο του μεγάλου ξύλινου γείσου έχει στερεωθεί προβολέας. Ένα ευτελέστατο κιγκλίδωμα χωρίζει το ιερό από το αρχαίο παρόδιο ιερό που είχε ανασκαφεί το 1950. Παντού κρέμονται δέσμες καλωδίων. Οι πόρτες έχουν παραμορφωθεί από ένθετα άθλια κοσμηματα και έχουν λουστραριστεί. Σε όλα τα παράθυρα έχουν προστεθεί διπλές σιδεριές ασφαλείας και από τα ζευκτά έχουν κρεμαστεί πολυέλαιοι. Στα μικρά ανιδώματα της προσόψεως (στα οποία ο Πικιώνης είχε προγραμματίσει τοιχογραφίες του Τσαρούχη) κρέμονται φτηνές εικόνες και στο γείσον έχει καρφωθεί ένας σταυρός.

Γ) Πρόπυλο. Και εδώ έχει καρφωθεί ένας σταυρός και υπάρχουν φωτιστικά και καλώδια. Οι επισκευές που έχουν γίνει (προ ετών το πρόπυλο ήταν ετοιμόρροπο) είναι κακότεχνες με κάλυψη από λαμαρίνα, τσιμεντώματα στην βάση των ξύλινων στύλων κλπ.

Όπως είναι γνωστό ο Πικιώνης σχεδίαζε και τις πιο μικρές λεπτομέρειες και επεδίωκε την ανάδειξη των φυσικών υλικών με αναγωγή στις φόρμες της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Δεν ήθελε βιομηχανικά υλικά και αντιπαθούσε την ψεύτικη πολυτέλεια, τα αγοραία έπιπλα ή την ευτέλεια των αφιερωμάτων της σημερινής λατρείας. Το κατάντημα του συγκροτήματος του Λομπαρδιάρη θα μπορούσε να γίνει θέμα για έρευνα ως προς την συμπεριφορά των Ελλήνων σε σχέση με την τέχνη και τα μνημεία.

Για την αποκατάσταση του συγκροτήματος θα ερπότεινα τα εξής:

Α) Να γίνει ανάθεση μελέτης σε έμπειρο και αποδεδειγμένων ικανοτήτων αρχιτεκτονικό γραφείο, με συμφωνία της κας Αγνής Πικιώνη, το οποίο θα αναλάβει την αποκατάσταση των ζημιών, την απόκρυψη όλων των ηλεκτρικών εγκαταστάσεων και την ολοκλήρωση της εκκλησίας (της οποίας πολλά παρέμειναν ανεκτέλεστα).

Β) Να συνταχθεί συμφωνητικό εκμεταλλεύσεως του περιπτέρου με γνώμονα την διατήρηση του μνημείου και όχι την αύξηση των εσόδων από αυτό. Πρέπει να αποκλεισθεί κάθε προσθήκη ή αλλοίωση για διευκόλυνση της εκμεταλλεύσεως, να κρατηθεί ο χαρακτήρας του αναψυκτηρίου και να απομακρυνθούν όλα όσα κατά καιρούς αγοράστηκαν για διευκόλυνση της λειτουργίας.

Γ) Να υπάρξει αμέσως συνεννόηση τόσο με την Αρχιεπισκοπή Αθηνών όσο και με την Α' Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων προκειμένου να απομακρυνθούν όλα τα ξένα προς τον χαρακτήρα του μνημείου στοιχεία και να συμπληρωθούν με τα ελάχιστα κατά το δυνατόν απαραίτητα για την λειτουργία του ως προσκυνηματικού παρεκκλησίου και αυτό κατόπιν συστηματικής έρευνας και σχεδιασμού. Ο Άγιος Δημήτριος, ως σημαντικό μεταβυζαντινό μνημείο, έχει κηρυχθεί διατηρητέο και προστατεύεται απολύτως. Δεν είναι άλλωστε ενοριακός ναός. Πρέπει λοιπόν οι χρήσεις του να προσδιορισθούν και βάσει αυτών να μελετηθούν οι απαραίτητες συμπληρώσεις για την ανάδειξή του.

Με τιμή

Χαράλαμπος Μπούρας